

ПРОМІЖНИЙ ЗВІТ № 2
14 квітня–12 травня 2014 року

14 травня 2014 року

I. РЕЗЮМЕ

- Вибори Президента України відбуваються в умовах складної політичної, економічної та особливо безпекової ситуації, що впливає на законодавчу базу, технічні аспекти підготовки та передвиборну кампанію кандидатів. Постійні заворушення та насильство на сході України, де антиурядові сили захопили численні адміністративні будівлі, захоплення самопроголошеної влади у деяких містах, а також проведення антитерористичної операції урядом мають значний вплив на виборчий процес у цьому регіоні. Самопроголошена місцева «влада» у деяких місцевостях Донецької та Луганської областей (регіонів) оголосила проведення 11 травня так званих місцевих «референдумів» про автономію/незалежність. Під час "референдумів" Місія зі спостереження за виборами (МСВ) ОБСЄ/БДПЛ не здійснювала жодного спостереження.
- Протягом звітнього періоду продовжився процес внесення змін до виборчого законодавства. 15 квітня Верховною Радою України було ухвалено закон про тимчасово окуповані території, яким передбачається, що голосування не проводитиметься на Кримському півострові, а громадяни, які проживають на цій території, можуть зареєструватися для голосування в інших регіонах України. Враховуючи недостатню кількість кандидатів у члени дільничних виборчих комісій (ДВК), Верховною Радою України 6 травня було внесено зміни до Закону України "Про вибори Президента України" щодо зменшення мінімальної кількості членів ДВК з 12 до 9 осіб.
- Центральна виборча комісія (ЦВК) продовжує підготовку до виборів та працює ефективно, незалежно та приймає рішення колегіально. ЦВК сформувала 213 окружних виборчих комісій (ОВК) із дотриманням встановлених законом строків. Кандидати замінили велику кількість призначених ними членів комісій, що вплинуло на роботу багатьох ОВК. Більшість ОВК сформували ДВК у встановлений законом строк або із незначними затримками. На управління виборчим процесом у східних Донецькій і Луганській областях значною мірою впливає безпекова ситуація у цих областях.
- Більшість співрозмовників Місії зі спостереження за виборами (МСВ) ОБСЄ/БДПЛ не висловлювали істотного занепокоєння стосовно досконалості системи реєстрації виборців. Однак, ЦВК тимчасово до 11 травня закрила доступ до бази даних Державного реєстру виборців для 38 органів ведення ДРВ у Донецькій та Луганській областях через ситуацію у них. Відповідно, попередні списки виборців близько для 1 500 ДВК не були надруковані та передані у встановлені законом строки.
- Хоча деякі кандидати активізували свою передвиборну агітацію, передвиборна кампанія загалом залишається відносно млявою. Особливо це стосується східних регіонів. Повідомлялося про декілька інцидентів, пов'язаних з проведенням кампаній, включаючи випадки залякування та нападів, а також перешкоджання агітаційній діяльності.

- Основним занепокоєнням залишається свобода засобів масової інформації, особливо у східній Україні, де журналісти та ЗМІ зазнають погроз та утисків. Державні ЗМІ надають безкоштовний ефірний час та друковану площу кандидатам відповідно до чинного законодавства. Перші телевізійні дебати між кандидатами у президенти, організовані державним "Першим національним" каналом, відбулись 9 травня. За даними моніторингу ЗМІ, який здійснює МСВ ОБСЄ/БДПЛ, більшість засобів мовлення висвітлюють кампанії обмеженої кількості учасників перегонів.
- Представники більшості громад національних меншин з усієї країни поінформували МСВ ОБСЄ/БДПЛ про те, що вони не мають перешкод у виборчому процесі. Однак, на їхню участь можуть негативно вплинути нестабільність та заворушення, що спостерігаються останнім часом. Крім цього, повідомляється про випадки вандалізму, прояви мови ворожнечі та насильства у відношенні деяких груп національних меншин.
- До цього часу ЦВК отримала лише дві скарги, невелику кількість скарг було подано до судів протягом звітного періоду.

II. ПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ

Вибори Президента відбуваються в умовах складної політичної, економічної і особливо безпекової ситуації, що впливає на законодавчу базу, технічні аспекти підготовки виборів та передвиборну кампанію кандидатів.

Багато адміністративних приміщень у Донецькій та Луганській областях залишаються захопленими, а деякі міста все ще знаходяться під контролем самопроголошеної місцевої влади. Повідомляється про випадки насильства та викрадення осіб у цих регіонах. 14 квітня виконуючий обов'язки Президента України оголосив про початок антитерористичної операції; станом на сьогоднішній день операція триває.

17 квітня у Женеві представники Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки, України та Російської Федерації узгодили початкові кроки з деескалації напруги та відновлення безпеки громадян¹. Однак, до теперішнього часу ця угода не продемонструвала помітних результатів у врегулюванні ситуації.

2 травня в Одесі загинуло 46 осіб, більшість – від пожежі у Будинку профспілок, що виникла внаслідок жорстокого зіткнення між представниками проросійських та проукраїнських груп. В Маріуполі (Донецька область) у результаті смертельних сутичок 9 травня загинуло кілька людей. Самопроголошена місцева «влада» у деяких місцевостях Донецької та Луганської областей оголосила проведення 11 травня так званих місцевих «референдумів» про автономію/незалежність, які українська влада назвала незаконними та нелегітимними². Під час "референдумів" Місія зі спостереження за виборами (МСВ) ОБСЄ/БДПЛ не здійснювала жодного спостереження.

III. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА

Протягом звітного періоду продовжився процес внесення змін до виборчої законодавчої бази, та у новому законодавстві пропонувалося звернути увагу на питання, пов'язані із проведенням виборів за умов існуючої політичної та безпекової ситуації, що постійно

¹ Див. повний текст заяви за посиланням: <http://mfa.gov.ua/en/news-feeds/foreign-offices-news/21822-zhenevskyka-zajava-vid-17-kvitnya-2014-roku>.

² Не існує жодних достовірних даних про фактичні умови проведення так званого «референдуму».

змінюється. 15 квітня Верховною Радою України було прийнято Закон України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України". Крім регулювання багатьох ключових юридичних питань, закон встановлює, що голосування не проводитиметься на Кримському півострові, а також полегшує порядок реєстрації для громадян, які проживають на цій території, для голосування в інших регіонах України. На розгляд Верховної Ради України було подано проект закону про внесення змін до Закону України "Про правовий режим надзвичайного стану", який дозволяє проведення виборів Президента України у випадку введення надзвичайного стану, але до цього часу він не був прийнятий.

З огляду на труднощі, пов'язані з визначенням осіб, які бажають працювати у ДВК за умов існуючої політичної ситуації, та недостатню кількість подань від кандидатів на пост Президента України, Верховна Рада України 6 травня внесла зміни до Закону України "Про вибори Президента України" щодо зменшення мінімальної кількості членів ДВК, необхідної для утворення виборчої дільниці, скоротивши їх кількість з 12 до 9 осіб. Ці зміни були подані та схвалені безпосередньо перед настанням граничного строку для утворення ДВК³.

24 квітня Верховна Рада України не проголосувала за включення до порядку денного запропонованих змін до Кримінального кодексу України, які передбачають посилення кримінальної відповідальності за правопорушення, пов'язані з виборчим процесом, розширюють коло осіб, які можуть бути притягнуті до відповідальності, та визначають інші правопорушення, пов'язані з виборчим процесом.

22 квітня до Конституційного Суду України надійшло конституційне подання від 101 народного депутата України щодо надання роз'яснення стосовно строку повноважень Президента України, а саме роз'яснення щодо строку повноважень Президента України, якого буде обрано на цих позачергових виборах – чи складатиме цей строк п'ять років з дня обрання чи строк його повноважень діятиме тільки до 2015 року, коли мали б проводитися чергові вибори Президента України; наразі очікується рішення Конституційного Суду України у цій справі.

IV. УПРАВЛІННЯ ВИБОРЧИМ ПРОЦЕСОМ

Центральна виборча комісія (ЦВК) продовжує проводити щоденні відкриті засідання, на яких присутні представники ЗМІ, представники кандидатів, спостерігачі. Крім цих відкритих засідань ЦВК проводить попередні наради, на яких обговорюється порядок денний та проекти рішень⁴.

Незважаючи на нестабільну політичну ситуацію у деяких частинах країни та продовження процесу внесення змін до виборчого законодавства, ЦВК працювала ефективно, незалежно та приймала рішення колегіально, і до цього часу дотримувалася всіх встановлених законом строків⁵. ЦВК здійснювала реєстрацію довірених осіб кандидатів у різних регіонах, включаючи Автономну республіку Крим та м. Севастополь⁶, а також вживала додаткових заходів для забезпечення безпеки виборчого процесу в окремих регіонах. Як орган,

³ Зміни набрали чинності лише після їх опублікування 7 травня, вже після настання граничного строку для створення ДВК.

⁴ У своєму Регламенті ЦВК визначила ці наради як одну з організаційних форм своєї діяльності.

⁵ Починаючи з 25 лютого ЦВК прийняла понад 500 постанов (включаючи постанови про проміжні вибори до Верховної Ради України та місцеві вибори).

⁶ Незважаючи на те, що закон про тимчасово окуповані території не передбачає голосування на відповідних територіях, він не виключає інших видів виборчої активності, зокрема, здійснення передвиборної агітації.

відповідальний за роз'яснення виборчого законодавства, ЦВК видала низку роз'яснень стосовно проведення передвиборної агітації, прав міжнародних спостерігачів, роботи окружних виборчих комісій (ОВК) та дільничних виборчих комісій (ДВК). Водночас, деякі питання постановами ЦВК не роз'яснювалися⁷.

Станом на 14 квітня ЦВК сформувала всі 213 ОВК за поданнями кандидатів⁸. Істотна меншість ОВК мала проблеми із забезпеченням необхідного кворуму на першому засіданні; довгострокові спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ також повідомили про те, що 22 ОВК не змогли зібратися до встановленого законом терміну (опівночі 16 квітня). Основною причиною була неявка членів ОВК⁹. Зрештою, всі ОВК змогли провести офіційні засідання, хоча кілька з них зробили це із значним запізненням¹⁰. Більшість комісій були зареєстровані як юридичні особи у встановлений законом строк¹¹. Довгострокові спостерігачі ОБСЄ/БДПЛ повідомили, що на початковому етапі істотна меншість ОВК не мала достатніх ресурсів, необхідних для здійснення їхньої діяльності, втім з того часу ситуація покращилася¹². Низка ОВК повідомляла про обмежені обсяги фінансування.

За інформацією, наданою ЦВК, близько 71% новопризначених членів ОВК мали попередній досвід роботи у виборчих комісіях, але цей показник є меншим, ніж під час попередніх виборів¹³. Члени майже всіх ОВК пройшли навчання з питань виборчого законодавства та роботи в комісіях, яке більшість довгострокових спостерігачів ОБСЄ/БДПЛ оцінили як якісне. Чоловіки та жінки майже однаково представлені в ОВК¹⁴, хоча довгострокові спостерігачі ОБСЄ/БДПЛ відзначають більшу кількість жінок на посадах секретаря ОВК (близько 68%)¹⁵.

У період після створення ОВК, багато членів відмовилися від участі у них, та деякі кандидати замінили велику кількість своїх висуванців, включаючи призначених голів, заступників голів та секретарів (керівні посади ОВК)¹⁶. До 8 травня відбулося майже 1 500 замін у складі ОВК, що створило додаткове навантаження на ЦВК та вплинуло на діяльність багатьох ОВК – частково внаслідок затримок із призначенням нових членів¹⁷. Кілька ОВК все ще мають проблеми із забезпеченням кворуму¹⁸. Скасування реєстрації за зверненням

⁷ Зокрема, ЦВК не роз'яснила механізм обрання членів ОВК та ДВК комісією вищого рівня у випадках, коли кількість членів, висунутих кандидатами, менша, ніж вимагається законом, а також не встановила правил перерозподілу керівних посад в ОВК та ДВК.

⁸ Не створювалися ДВК у 10 виборчих округах Автономної Республіки Крим та 2 виборчих округах у місті Севастополі, де вибори не відбудуться.

⁹ Велика кількість призначених членів ОВК живуть далеко від округу, в якому їх було призначено, наприклад члени ОВК Донецької, Львівської та Одеської областей, які мешкають у Києві.

¹⁰ Довгострокові спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ повідомляють про затримки у ОВК 15 та 16 (Вінниця), 44 та 47 (Донецьк), 114 (Луганськ), 131 (Миколаїв), 178 (Харків) та 202 (Черкаси).

¹¹ Крім інших аспектів, реєстрація у якості юридичної особи дозволяє ОВК отримувати фінансування. Закон визначає 18 квітня кінцевим терміном для реєстрації. Більшість ОВК було зареєстровано з 19 по 30 квітня.

¹² Місцеві органи влади відповідають за надання приміщень та певних матеріальних ресурсів. 18 квітня довгострокові спостерігачі ОБСЄ/БДПЛ визначили проблеми із забезпеченням ресурсами у близько 30% ОВК на момент призначення. Майже всі ОВК зараз підключені до інформаційної системи «Вибори», яка, серед іншого, також забезпечує безпечний зв'язок між ЦВК та окружними виборчими комісіями.

¹³ Довгострокові спостерігачі ОБСЄ/БДПЛ повідомляють, що близько 52% голів ОВК у минулому працювали в ОВК.

¹⁴ За даними ЦВК, жінки становлять близько 48% членів ОВК.

¹⁵ Секретарі ОВК відіграють ключову роль у роботі виборчих комісій.

¹⁶ Приблизно у 72% ОВК після призначення було замінено як мінімум одного керівника, а станом на 7 травня приблизно 10% ОВК не мали принаймні одного з трьох представників керівного складу.

¹⁷ Відповідно до Постанов ЦВК № 297, 330, 331, 339, 352, 372, 395, 409, 441, 468, 475, та 485.

¹⁸ Кворум для «звичайного» засідання ОВК вимагає присутності більше половини призначених членів.

двох кандидатів, які надійшли до кінцевого терміну, 1 травня¹⁹, обумовило подальший перерозподіл 56 керівних посад. ЦВК вирішила призначити нових членів з урахуванням їхнього попереднього досвіду роботи на виборах замість пропорційного розподілу посад серед інших кандидатів. У результаті цього деякі кандидати зараз мають дещо більший відсоток своїх представників у керівництві ОВК, ніж інші²⁰.

Майже 40% ОВК висловили занепокоєння щодо обмеженого періоду часу, відведеного на організацію виборів. Загалом, спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ зазначили, що станом на 7 травня приблизно 23% ОВК мали істотні перешкоди для здійснення своєї діяльності²¹. Спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ оцінили підготовку до виборів як погану або дуже погану на 15 з 213 ОВК²², відзначивши серйозні проблеми у Донецькій та Луганській областях. Водночас, можливість спостерігачів МСВ ОБСЄ/БДПЛ безпосередньо спостерігати за передвиборною ситуацією була обмежена з огляду на безпекову ситуацію. Політична ситуація, антитерористична операція, що триває, а також загальна відсутність гарантій безпеки у великій частині цих областей має істотний негативний вплив на процес підготовки до виборів. До серйозних проблем належать: захоплення²³ або вторгнення²⁴ у приміщення виборчих комісій з боку несанкціонованих груп, інколи озброєних, а також інші форми залякування членів ОВК²⁵. Деякі співрозмовники пов'язують такі протизаконні дії з так званими «референдумами», організованими самопроголошеною місцевою «владою» у деяких частинах Донецької та Луганської областей 11 травня.

Органи місцевої та центральної влади висловили глибоку стурбованість тим, що безпекова ситуація у двох східних областях, а також, можливо, в інших містах, може стримати людей від участі у роботі ОВК та ДВК²⁶, а також знизити явку виборців. Спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ повідомили, що деякі члени ОВК повідомили про те, що вони бояться працювати у виборчій комісії за теперішніх умов. Після вторгнення озброєних груп в ОВК 108 та 110 (Луганська область) та ОВК 42 та 43 (Донецька область) та бездіяльності місцевих правоохоронних органів 7 травня ЦВК звернулася до Генеральної прокуратури, Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки та органів влади у Донецькій та Луганській областях із вимогою вжити всіх необхідних заходів для забезпечення належного функціонування ОВК, ДВК та органів ведення Державного реєстру виборців (ДРВ) у цих областях²⁷. Незважаючи на це, деякі місцеві відділи зазначених органів не можуть повноцінно функціонувати. У той

¹⁹ Наталія Королевська та Олег Царьов – обидва самовисуванці. Під час теледебатів 10 травня, кандидат у Президенти Зорян Шкіряк оголосив про зняття своєї кандидатури (через дев'ять днів після закінчення визначеного законом строку для офіційного відкликання кандидатур).

²⁰ А саме, Петро Порошенко, Михайло Добкін, Юлія Тимошенко та Зорян Шкіряк, частка представників яких у керівництві ОВК зросла в цілому від 30 до 16 відсотків.

²¹ Серед проблем, які визначили спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ, у діяльності ОВК – відсутність доступу до коштів, складнощі у залученні додаткового персоналу ОВК, недостатня безпека та небажання співпрацювати з боку органів місцевої влади.

²² Стан підготовки на 12 ОВК не може бути оцінений у зв'язку із безпековою ситуацією.

²³ Наприклад, приміщення, що були надані окружним виборчим комісіям 47, 51, 53 та 57, зараз незаконно зайняті. Місцезнаходження виборчого округу 47 та адреса ДВК були перенесені зі Слов'янська до Олександрівки.

²⁴ Наприклад, в ОВК 42, 44, 58 (Донецька область) та ОВК 108 та 110 (Луганська область).

²⁵ Наприклад, 29 квітня близько 100 осіб, які вимагали, щоб ОВК зупинила підготовку до виборів Президента, намагалися увірватися у приміщення ОВК 116 (Луганська область). Члени ОВК 108 та 110 (також Луганська область) зазнали залякування 7 травня. Так, у першому випадку від членів комісій вимагали звільнення, а у другому - відбувався напад озброєних людей на членів ДВК, які брали участь у тренінгу.

²⁶ Спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ повідомляють, що члени деяких ОВК та ДВК звільнилися або розглядають питання про звільнення внаслідок тиску, обумовленого тим, що вони обіймають ці посади у теперішній безпековій ситуації.

²⁷ Звернення було прийняте в формі Постанови ЦВК №505.

час, коли спроможність виборчих органів провести вибори у деяких виборчих округах непевна, спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ наголосили, що багато виборчих комісій у цих областях продовжують працювати, незважаючи на очевидні виклики.

ЦВК створила 32 235 виборчих округів, ДВК у яких відповідно до закону формуватимуться окружними виборчими комісіями за поданням кандидатів. Спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ повідомили, що більше половини ОВК мали проблеми з призначенням членів ДВК у визначений законом строк до 6 травня – здебільшого внаслідок недостатньої кількості висунутих кандидатур. Багато з них були змушені звернутися до органів місцевої влади із проханням запропонувати досвідчених кандидатів, щоб забезпечити мінімальний склад з 12 членів, а після внесення змін до закону про вибори Президента 7 травня – 9 членів комісії. Спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ повідомили, що близько 74% ОВК сформували всі ДВК у встановлений законом строк. Загалом, решту комісій було створено із незначною затримкою, втім деякі ОВК – а саме у Донецькій та Луганській областях – не мали можливості сформувати ДВК до 7 травня²⁸. Деякі ОВК висловили занепокоєння тим, що зменшення мінімального складу членів ДВК може спричинити проблеми у роботі комісій, особливо там, де одночасно проводяться місцеві вибори.

V. РЕЄСТРАЦІЯ ВИБОРЦІВ

Більшість співрозмовників МСВ ОБСЄ/БДПЛ не висловлювали істотного занепокоєння щодо досконалості системи реєстрації виборців. За даними Служби розпорядника Державного реєстру виборців (ДРВ) ЦВК, станом на 6 травня загальна кількість зареєстрованих виборців складала 35 864 673 осіб, з яких 10 753 242 особи (55 відсотків) – жінки. Близько 644 500 громадян, які не мають можливості пересуватися самостійно, зареєстровані для голосування за місцем перебування, та 436 157 громадян зареєстровані для голосування за кордоном²⁹. Станом на 12 травня 15 510 виборців подали заяви про тимчасову зміну місця голосування, з яких 1 250 громадян є жителями Автономної Республіки Крим та міста Севастополя³⁰.

Попередні списки виборців та персональні запрошення на вибори передаються органами ведення ДРВ відповідним ДВК не пізніше ніж за 16 днів до дня голосування. Майже без винятків, спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ доповіли, що за виключенням Донецької та Луганської областей, ДВК отримали попередні списки виборців та персональні запрошення на вибори у встановлені строки³¹.

ЦВК та Служба розпорядника ДРВ опублікували на своїх веб-сайтах інформацію для підвищення поінформованості мешканців Автономної Республіки Крим та міста Севастополя стосовно положень законодавства, які уможливають їхню участь у виборах³². Відповідно до інформації, отриманої від спостерігачів МСВ ОБСЄ/БДПЛ, дуже невелика

²⁸ За інформацією, яку МСВ ОБСЄ/БДПЛ отримала від ЦВК, ОВК 47, 49, 53, 58 та 59 (всі в Донецькій області) не змогли призначити членів ДВК. За інформацією, отриманою від спостерігачів, ОВК 42 (також Донецька область) також не змогла сформувати ДВК до 7 травня.

²⁹ Відповідно до постанови ЦВК №484 від 6 травня, у 75 країнах було сформовано 114 закордонних ДВК.

³⁰ 29 квітня ЦВК прийняла Постанову №415, яка дозволяє 725 органам ведення ДРВ вносити зміни до записів Державного реєстру виборців про громадян України, виборча адреса яких відноситься до території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, де органи ведення ДРВ не функціонують, таким чином надаючи можливість таким громадянам тимчасово змінити свою виборчу адресу.

³¹ Спостерігачі ОБСЄ/БДПЛ не можуть спостерігати за передачею списків виборців у двох східних областях через безпекову ситуацію.

³² Інформація доступна на веб-сайтах ЦВК (http://www.cvk.gov.ua/vp_2014/zmina_adresy/) та ДРВ (https://www.dr.gov.ua/portal/lcm_core.cm_index?option=ext_static_page&ppg_id=108&pmn_id=98).

кількість виборців звернулася із запитом про тимчасову зміну місця голосування до п'яти органів ведення ДРВ, найближчих до Кримського півострову. ЦВК організує додаткові заходи для інформування таких громадян, незважаючи на короткий проміжок часу, що залишається до дня виборів.

Через ситуацію на сході України, ЦВК тимчасово закрила доступ до бази даних ДРВ для 33 органів ведення ДРВ у Донецькій та 5 органів ведення ДРВ у Луганській областях до 11 травня³³. Відповідно до даних Служби розпорядника ДРВ, в цих двох областях зареєстровано 5 044 072 виборців, з яких 2 048 234 виборців мешкають на території, що охоплюється цими 38-ма органами ведення ДРВ. Відповідно, попередні списки виборців для близько 1 500 ДРВ не були надруковані та передані у встановлені строки³⁴. 12 травня ЦВК знову відкрила доступ до ДРВ для попередньо заблокованих органів ведення ДРВ, за винятком шести з них у Донецькій області через те, що будівлі, у яких вони розташовуються, залишаються окупованими³⁵.

VI. УМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ПЕРЕДВИБОРНОЇ АГІТАЦІЇ

Агітаційні заходи різного ступеню інтенсивності відбуваються у різних частинах країни, але загалом кампанія залишається млявою. Спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ не помітили жодної істотної агітаційної активності кандидатів у Харківській, Луганській та Донецькій областях.

Протягом звітного періоду кілька учасників виборчих перегонів позбавили агітаційну діяльність, натомість інші залишалися менш помітними. На сьогодні представники МСВ ОБСЄ/БДПЛ спостерігали за 70-ма мітингами³⁶. Передвиборна агітація кандидатів продовжує зосереджуватись на питаннях безпеки, стабільності та єдності країни, децентралізації, конституційної реформи, економічного зростання, реформування збройних сил, боротьби з корупцією та олігархією, а також стосунків з Європейським Союзом, НАТО та Російською Федерацією.

Представники МСВ ОБСЄ/БДПЛ зустрілися з 17 (з 21) кандидатами в президенти, керівниками їхніх виборчих штабів або довіреними особами³⁷. Незважаючи на те, що всі співрозмовники говорять про складну безпекову ситуацію та її негативний вплив на проведення передвиборної агітації, вони водночас наголошували на тому, що вибори президента мають відбутися задля стабілізації ситуації в країні. Жодної стурбованості щодо потенційного масштабного фальсифікування на виборах не висловлювалося.

Кандидати почали вивішувати біг-борди та плакати, а також встановлювати намети із агітаційними матеріалами, газетами та листівками³⁸. Деякі кандидати пояснили представникам МСВ ОБСЄ/БДПЛ, що вони не використовуватимуть комерційні біг-борди

³³ Кількість заблокованих органів ведення ДРВ змінюється щодня через нестабільну ситуацію на сході України.

³⁴ Всього в цих двох областях сформовано 3 907 ДРВ.

³⁵ Шість органів ведення ДРВ, які досі не мають доступу до ДРВ, відповідають за 288 143 виборців, яких обслуговує 242 ДРВ.

³⁶ Спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ відвідали мітинги на підтримку Ольги Богомолець, Михайла Добкіна, Анатолія Гриценка, Олександра Клименка, Олега Ляшка, Петра Порошенка, Олега Тягнибока та Юлії Тимошенко – переважно у центральних та західних регіонах.

³⁷ Представники ОБСЄ/БДПЛ також зустрічалися з двома кандидатами, які відмовились від участі у виборах, у той час, коли вони ще були зареєстровані.

³⁸ Більшість плакатів – на підтримку Михайла Добкіна та Петра Порошенка, далі – Сергія Тігіпка, Анатолія Гриценка, Олега Ляшка та Валерія Коновалюка. Ренат Кузьмін розмістив біг-борди в Донецьку та Одесі, а в Києві можна побачити кілька плакатів Володимира Саранова.

та плакати з огляду на обмежені фінансові ресурси та ситуацію в країні³⁹. Натомість вони зосередилися на проведенні мітингів, участі у дебатах у засобах масової інформації, кампаніях "від дверей до дверей", розповсюдженні агітаційних матеріалів та невеликих зустрічах з виборцями.

На сьогодні були отримані повідомлення про декілька випадків насильства. Було пошкоджено агітаційні біг-борди та плакати деяких кандидатів у різних регіонах⁴⁰. Довгострокові спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ також повідомляли про залякування та напади на офіси політичних партій та виборчих штабів по всій країні⁴¹. Довгострокові спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ зазначали, що три кандидати зазнали перешкоджань у здійсненні своєї передвиборної агітації⁴². У Луганській області зафіксовані погрози або напади на агітаційні намети та агітаторів деяких кандидатів⁴³. Довірена особа Михайла Добкіна повідомила представникам МСВ ОБСЄ/БДПЛ, що стосовно деяких з цих випадків було подано два звернення до Генеральної прокуратури.

VII. ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

17 квітня Верховна Рада України прийняла довгоочікуваний Закон України "Про суспільне телебачення і радіомовлення України", яким державна компанія телерадіомовлення перетворюється у компанію суспільного мовлення⁴⁴. Однак, відповідно до перехідних положень, закон ймовірно не застосовуватиметься до 2015 року.

Основним занепокоєнням залишається свобода засобів масової інформації. Журналісти та ЗМІ, які працюють на півдні та сході України, щоденно зазнають погроз та переслідувань з боку антиурядових сил, включаючи викрадення та короткострокове утримання, що ускладнює їхню здатність належним чином висвітлювати розвиток подій в регіоні⁴⁵. Тимчасова заборона російських телевізійних каналів все ще діє⁴⁶. Однак, її не однаково дотримуються регіональні оператори кабельного телебачення та деякі регіональні державні телеканали, які відновили, або розпочали трансляцію російських телеканалів під тиском антиурядових сил⁴⁷.

Національна рада з питань телебачення та радіомовлення (Нацрада) створила внутрішню робочу групу для нагляду за дотриманням засобами масової інформації чинного

³⁹ Юлія Тимошенко вирішила не використовувати біг-борди у своїй кампанії, пояснивши це тим, що вона вважає це недоречним у теперішній політичній та безпековій ситуації. Ольга Богомолець, Василь Куйбіда, Микола Маломуж та Василь Цушко посилалися на обмежені фінансові ресурси.

⁴⁰ Михайла Добкіна в Києві та Одесі, Петра Порошенка – в Івано-Франківську.

⁴¹ Офіси Комуністичної партії в Києві, а також Рівненській, Закарпатській, Вінницькій, Дніпропетровській та Тернопільській областях; офіси Партії регіонів у Чернівецькій та Чернігівській областях. "Батьківщина" повідомила про напади та погрози у Київській області, Львівській та Одеській областях; напади на виборчі штаби Петра Порошенка в Донецькій та Черкаській областях.

⁴² Пан Добкін у Дніпропетровську, Києві та Херсонській області; пан Гриценко в Полтавській області; пан Тігіпко в Луганській області.

⁴³ Гриценка, Порошенка та Тимошенко, як повідомляють довгострокові спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ.

⁴⁴ Прийняття такого закону було серед рекомендацій ОБСЄ/БДПЛ, наданих раніше.

⁴⁵ Дивіться заяву Представника ОБСЄ з питань свободи ЗМІ від 9 травня 2014 року за посиланням: <http://www.osce.org/fom/118407>.

⁴⁶ Рішення Київського Окружного адміністративного суду про тимчасове припинення трансляції чотирьох російських телеканалів залишається в силі до прийняття остаточного рішення суду по суті (Рішення №824/3456/14 від 25 травня 2014 року).

⁴⁷ Відповідно до даних Національної ради з питань телебачення та радіомовлення, станом на 6 травня 81 з 118 провайдерів послуг кабельного телебачення у Донецькій області та 33 з 57 провайдерів Луганської області відновили трансляцію російських телеканалів.

законодавства під час виборчої кампанії⁴⁸. Представники ЦВК підтвердили МСВ ОБСЄ/БДПЛ, що Нацрада повідомляла їх про незначні порушення, які, на їхню думку, не дають підстав для подання скарги. Крім того, ЦВК не відповідає за розгляд порушень стосовно ЗМІ.

Діяльність державного національного телебачення та радіо регулюється законом про вибори президента та постановою ЦВК №293 в частині надання безкоштовного ефірного часу всім кандидатам у прайм-тайм⁴⁹. Кандидати вже скористалися такою можливістю. Два спеціальні випуски державної газети "Голос України" та "Урядовий кур'єр", що надають безкоштовну друковану площу для представлення передвиборних програм кандидатів, були опубліковані 30 квітня.

Дані МСВ ОБСЄ/БДПЛ щодо моніторингу ЗМІ за період з 1 квітня до 12 травня свідчать про те, що після повільного старту кампанії, висвітлення кандидатів у ЗМІ поступово зростає. Тим не менш, переважною темою політичних обговорень у засобах масової інформації була криза у південних та східних регіонах, включаючи випадки висвітлення діяльності окремих кандидатів. Перші з семи "національних дебатів", організованих державним "Першим національним" каналом, кожні за участю трьох кандидатів на посаду президента України, були проведені 9 травня. На телебаченні переважно висвітлюються кампанії обмеженої кількості учасників перегонів. Кількість кандидатів, які купили платну рекламу, також є обмеженою: донині, чотири кандидати придбали 94 відсотки усієї платної реклами на телеканалах, щодо яких здійснюється моніторинг, при цьому один лише Петро Порошенко придбав 48 відсотків⁵⁰.

VIII. УЧАСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Більшість представників громад національних меншин на всій території країни повідомили МСВ ОБСЄ/БДПЛ, що вони вважають українське суспільство в цілому відкритим та толерантним, не зустрічалися з перешкодами для своїх представників під час виборчого процесу та можливо громади підтримають когось з кандидатів⁵¹.

Водночас, на участь меншин може негативно вплинути нестабільність та заворушення, що спостерігаються останнім часом. Повідомлялося про випадки вандалізму, мови ворожнечі та насильства у відношенні до ромської та єврейської спільнот у східній Україні, кримських татар в Криму, а також про один випадок стосовно російської громади у центральній Україні⁵². Кримські татари змушені їхати до сусідньої області, щоб проголосувати, адже в

⁴⁸ Відповідно до статті 13 Закону України "Про Національну раду з питань телебачення та радіомовлення". Робоча група Нацради розпочала свою роботу 17 квітня. Нацрада повідомляє телерадіомовній компанії та ЦВК про виявлені порушення. Публічний звіт буде підготовлено лише після виборів.

⁴⁹ Як передбачено статтею 61.2 закону про вибори президента, ефірний час надається кандидатам за рахунок коштів, що виділяються з державного бюджету на підготовку та проведення виборів президента. 17 квітня ЦВК провела жеребкування для визначення порядку виступу кандидатів на національному телебаченні та радіо. Кандидатам було надано два часові інтервали по 15 хвилин у прайм-тайм з 22 квітня до 22 травня на "Першому національному" каналі, та з 7 по 23 травня на Першому каналі Українського радіо.

⁵⁰ Пан Порошенко – 48 відсотків, пані Тимошенко – 17 відсотків, пан Тігіпко – 15 відсотків, пан Добкін – 14 відсотків.

⁵¹ МСВ ОБСЄ/БДПЛ мала розмову з 64 представниками на всій території України з 15 груп національних меншин, а також 5 дорадчих органів, що представляють інтереси меншин.

⁵² Довгострокові спостерігачі ОБСЄ/БДПЛ спілкувалися з представниками меншин, які підтвердили скоєння цих інцидентів, про що також повідомлялося у місцевих та національних ЗМІ. Меджліс кримськотатарського народу привернув увагу до випадків, що сталися у Криму, під час прес-конференції 5 травня, а НУО, розташована у Києві, також говорила про це з представниками МСВ ОБСЄ/БДПЛ.

Криму виборчі дільниці не відкриватимуться; однак, висловлювалося занепокоєння через те, що можливе виникнення потенційних обмежень свободи пересування, що не дозволить їм взяти участь у виборах. Крім цього, більше половини громадян України, для яких російська мова є рідною, проживають у східних областях, де нестабільна ситуація може завадити організації виборів та вплинути на їхню можливість реалізувати свої виборчі права.

Мовна політика залишається важливою темою передвиборної агітації. Провідні кандидати, агітуючи у регіонах, де представники національних меншин складають велику частку населення, висловлюють більш гнучку позицію щодо мовної політики; хоча більшість кандидатів не підтримують надання російській мові статусу другої державної, вони заявляють, що підвищать її статус, або принаймні збережуть положення чинного мовного закону 2012 року.

ІХ. СКАРГИ ТА ЗВЕРНЕННЯ

На дату підготовки цього звіту до ЦВК було подано дві скарги. Кандидат на пост Президента України Вадим Рабінович подав скаргу щодо указів Президента України стосовно надання охорони шістьом іншим кандидатам, аргументуючи свою позицію тим, що це порушує його право на рівні можливості як кандидата на пост Президента України. ЦВК відхилила скаргу через відсутність у неї юрисдикції приймати рішення щодо дій Президента⁵³. Незначна кількість скарг була подана до судів.

Протягом звітнього періоду Київський апеляційний адміністративний суд розглянув скаргу на постанову ЦВК про перерозподіл деяких керівних посад у ОВК в результаті зняття кандидатур двох кандидатів на посаду Президента України. Заявник, який оскаржив постанову ЦВК, заявив, що ЦВК не забезпечила пропорційного розподілу керівних посад між кандидатами при заміщенні посад, що звільнились. У задоволенні позову було відмовлено, оскільки суд не зміг визначити, чи дотримувалась ЦВК принципу пропорційного розподілу керівних посад на підставі однієї постанови. Однак, суд відмітив, що встановлені законом зобов'язання щодо забезпечення пропорційного розподілу керівних посад застосовуються не тільки під час формування ОВК, а й при заміщенні посад, що звільнились⁵⁴.

Кандидат на пост Президента України Петро Симоненко подав дві скарги про поширення завідомо неправдивої інформації кандидатами на пост Президента України Ляшком О.В. та Шкіряком З.Н. через інформаційні агенції "ПРОФІ-НЬЮС" та Телеканал новин "24". В жодному з випадків суди не перевіряли правдивість заяв про пана Симоненка та його партію, але зобов'язали "ПРОФІ-НЬЮС" опублікувати спростування. На думку судів, кандидати можуть або вимагати можливості надати відповідь через засіб масової інформації, або подати цивільний позов про наклеп.

10 квітня Верховний Суд України прийняв до розгляду апеляційну скаргу на рішення Вищого адміністративного суду України, яким останній відмовив у розгляді питання щодо оскарження призначення виконуючого обов'язки Президента України та призначення виборів Президента України на 25 травня. Вищий адміністративний суд України зазначив, що скарга стосувалась конституційних питань, що виходять за межі його юрисдикції.

⁵³ Друга скарга на дії ОВК була залишена ЦВК без розгляду. ЦВК відповіла листом особі, яка подала скаргу, про те, що скарга не відповідає встановленій формі.

⁵⁴ ЦВК та пан Гриценко оскаржили рішення Київського апеляційного адміністративного суду до Вищого адміністративного суду України. 10 травня Вищий адміністративний суд України залишив рішення без змін.

X. НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ СПОСТЕРІГАЧІ

На сьогоднішній день ЦВК зареєструвала близько 750 міжнародних спостерігачів з низки країн та міжнародних організацій⁵⁵. З десяти неурядових організацій (НУО), яким було надано дозвіл на здійснення спостереження за виборами, лише ОПОРА фактично почала реєструвати своїх спостерігачів в ОВК. Найбільшу кількість спостерігачів від кандидата зареєструвала пані Тимошенко. Кандидати Шкіряк, Тягнибок, Маломуж, Клименко, Добкін та Тігіпко мають спостерігачів лише у кількох регіонах⁵⁶.

XI. ДІЯЛЬНІСТЬ МІСІЇ ОБСЄ/БДПЛ

Протягом звітнього періоду МСВ ОБСЄ/БДПЛ продовжувала свою звичайну діяльність, проводила зустрічі з державними посадовцями, кандидатами, представниками партій, органами управління виборчим процесом, представниками судів, засобів масової інформації та представниками громадськості, а також дипломатичними місіями. Довгострокові спостерігачі МСВ ОБСЄ/БДПЛ, задіяні по всій країні, продовжують спостерігати за підготовкою до виборів та проведенням виборчої кампанії у регіонах та готуються до зустрічі короткострокових спостерігачів. 22 квітня було проведено брифінг для членів дипломатичної спільноти та міжнародних організацій, акредитованих в Україні.

*Єдиною офіційною версією цього звіту є англійська.
Текст звіту українською мовою є неофіційним перекладом.*

⁵⁵ Серед яких: МСВ ОБСЄ/БДПЛ, Парламентська асамблея ОБСЄ, Український конгресовий комітет Америки, Канадська місія спостереження за виборами (CANEOM), МСВ Європейської мережі організацій зі спостереження за виборами (ENEMO) та Світовий Конгрес Українців.

⁵⁶ Повідомляється про поодинокі випадки відмови ОВК у реєстрації спостерігачів від кандидатів внаслідок помилок у поданих документах або відсутності документів.